

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Бурик З. М.,

*к. держ. упр., докторант кафедри державного управління та місцевого самоврядування,
Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Львів*

Узагальнено теоретичні та концептуальні підходи державного регулювання сталого розвитку, що повинні ґрунтуватись на розвитку економічної, екологічної та соціальної сфер. Систематизовано стратегічні положення щодо запровадження концептуальних засад державного регулювання сталого розвитку, які регламентували і регламентують перехід до сталого розвитку в Україні починаючи від періоду Незалежності та окреслено проблеми їх реалізації. Виділено напрями та наведено ключові засади (умови) ефективної реалізації Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020".

Ключові слова: сталий розвиток, регулювання, концепція, стратегія, реформи.

Buryk Z. M.,

*PhD in Public Administration, Doctoral Student of State Administration
and Local Self-Government Department, LRIPA NAPA, Lviv*

CONCEPTUAL APPROACHES TO STATE REGULATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE

Theoretical and conceptual approaches of state regulation of sustainable development should be based on the development of economic, environmental and social spheres. Systematized strategic position to introduce the conceptual bases of state regulation of sustainable development, which regulate and govern the transition to sustainable development in Ukraine from the Independence period and outlined the problems of their implementation. The selected lines and are key principles (conditions) effective implementation of the Strategy for Sustainable Development "Ukraine – 2020".

Key words: sustainable development, management, concept, strategy, reform.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Необхідність переходу України на модель сталого розвитку обумовлена насамперед кризовими явищами, що стали наслідком непродуманої політики проведення реформ в економічній та соціальній сферах. У період 1990–2000-х рр. спроба перейти від адміністративної системи господарювання до ринкової здійснювалась невдало, унаслідок чого економіко-соціальну ситуацію в Україні характеризували такі явища, як: системна дефіцитність галузі державних фінансів; неефективність промислового виробництва; глибокий розлад механізмів відтворення продуктивних сил; посилення диспропорцій галузевого та територіального розвитку; відсутність власної інституційної інфраструктури для розширеного відтворення; низька інноваційність економіки; високий рівень бідності та низький рівень якості життя. Проте, до сьогодні так і не було напрацьовано концептуальних та стратегічних підходів до формування та реалізації державної політики сталого розвитку, оскільки основи державної політики у соціо-економічній сфері реалізовувались на основі численних стратегій та програм соціально-економічного розвитку), характерними проблемами у реалізації яких були: безсистемність та недостатня взаємоузгодженість стратегічних і програмних цілей та завдань, недостатня обґрунтованість та непродуманість політики, недостатня забезпеченість

програмних засобів ресурсами та відсутність координації та ефективного контролю за реалізацією концепцій, стратегій та програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Проблемним питанням державного регулювання сталого розвитку були присвячені дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед дослідників сталого розвитку, зокрема, регулювання сталого розвитку в Україні, значний внесок у розвиток даної проблематики зробили О. М. Алімов, Н. М. Андреєва, І. К. Бистряков, Є. М. Борщук, А. І. Даниленко, О. І. Маслак, М. Й. Малік, С. І. Пирижков, А. П. Садовенко, В. Г. Сахаєв, А. М. Стельмашук, В. М. Трегобчук, Є. В. Хлобистова, В. Я. Шевчук, О. В. Щербатих та ін. Проте варто зазначити, що для України питання про державне регулювання сталого розвитку є новим і потребує уточнення концептуальних та методологічних підходів.

Особливу увагу дослідженню ефективності системи державного управління у контексті забезпечення сталого розвитку приділили у своїх роботах такі зарубіжні та вітчизняні науковці, як І. І. Артим, Г. В. Атаманчук, Р. Г. Білик, М. Боллідж, К. Вайс, Е. Ведунг, А. О. Гошко, Т. А. Гречко, Р. С. Капан, С. А. Лісовський, Г. І. Мостовий, Д. Нортон, Г. С. Одінцова, О. Ю. Оболенський, В. М. Сороко та ін. Проте у вищезазначених працях ґрунтовно не досліджено концептуальні питання забезпечення реалізації засад та принципів сталого розвитку в Україні.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Дослідження сталого розвитку в Україні є відносно молодим напрямом і потребує уточнень як з погляду теоретичних та концептуальних підходів, так і стратегічних засад державного регулювання цим процесом, відповідно, цілями наукової статі є: вивчення концептуальних підходів, стратегічних та програмних засад до забезпечення сталого розвитку в Україні, сучасних векторів сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Концептуальні основи державного регулювання сталого розвитку повинні ґрунтуватись на розвитку економічної, екологічної та соціальної сфер, що здатні забезпечити економічне зростання в умовах обмеженості фінансових ресурсів, виснаження природного середовища та загрози виникнення техногенної катастрофи, що в сукупності складають концепцію сталого розвитку та є новою парадигмою розвитку суспільства. Проте дієвість і життєздатність концепції сталого розвитку залежить від імплементації її на законодавчому рівні шляхом затвердження стратегічних планових документів та реалізації визначених норм. Актуальність забезпечення стабільного і збалансованого економічного розвитку порушено у працях О. М. Алімова, А. І. Даниленка, В. М. Трегобчука, С. І. Пирижкова [1], що виділяють серед акцентів концепції та стратегії сталого розвитку питання екологічної рівноваги, яку необхідно підтримувати, а також збереження темпу відтворення (не виснаження) природних ресурсів території. Загалом дослідники оперують терміном “сталий економічний розвиток” і ключовий модус розвитку економіки країни вбачають у стабільному та рівноважному зростанні, що забезпечене завдяки внутрішній збалансованості економічної системи. Окрім того, дослідники роблять акцент на інвестиційно-інноваційному кластері показників (критеріїв) забезпечення сталого розвитку, хоча й зазначають, що Україні треба вже зробити суттєві кроки для переходу на інвестиційну модель зростання [1].

В. Г. Сахаєв і В. Я. Шевчук [12] у виданні Центру досліджень сталого розвитку [12] наводять опис наукових і прикладних засад такого розвитку, наводять діалектичний аналіз взаємодії компонентів середовища та будують стратегію сталого розвитку на основі моделі ресурсних потенціалів еколого-економічних систем. Іншу оцінку сталого розвитку надають автори Н. М. Андрєєва, Є. В. Хлобистова [14], якими досліджено методи і підходи забезпечення сталого розвитку на територіях, які перебувають у процесі переходу (економічної трансформації) та запропоновано заходи стимулювання сталого розвитку. Зокрема, акцентом праці є трансформаційний та кризовий фон подій, у контексті яких побудовано стратегію сталого розвитку [14]. М. Й. Малік оцінює сталий розвиток територій, який розглядає як спрямування знань на зростання рівня життя та збереження навколишнього середовища [14, с. 21–22]. Заслуговують на увагу дослідження А. М. Стельмашука [15] в аналізі власного підходу до проблем та перспектив сталого розвитку в Україні, який подає докладний опис еволюції сталого розвитку як гуманістичної течії та наукового напрямку. Напрацьовані науковцями концептуальні підходи формування сталого розвитку в Україні наведені на рис. 1. Досліджуючи концептуальні підходи формування сталого розвитку в Україні різними вченими, можна встановити, що такі підходи об'єднують погляди щодо наявності економічного, соціального та екологічного компонентів сталого розвитку. Проте відстежити стратегічні положення, які регламентували і регламентують перехід до сталого розвитку та реалізацію концептуальних засад сталого розвитку, практично неможливо, у зв'язку з відсутністю системних нормативно-правових документів.

За роки незалежності в Україні було здійснено багато спроб створити та затвердити на законодавчому рівні Концепцію сталого розвитку країни, зокрема: 1. Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України [12] (№ 3234 від 25.04.2001), заслухано на засіданні Верховної Ради України 07.03.2002 р., не прийнято. 2. Проект Закону про Концепцію переходу України до сталого розвитку [13] (№ 3234-1 від 19.12.2001), заслухано на засіданні Верховної Ради України 07.03.2002 р., не прийнято. 3. Проект Постанови про Концепцію переходу України до сталого розвитку [14] (№ 5749 від 02.07.2004), питання розглянуто на засіданні Верховної Ради України, проект не підтримано (06.10.2005). Окрім того, є проекти концепцій, котрі не дійшли до стадії проекту закону. Серед них слід відмітити ще один “Проект Концепції переходу України до сталого розвитку”, який був розроблений НАН України та направлений до Кабінету Міністрів України у 2012 р. та інші проекти. [11]. На державному рівні проводилась робота щодо формування сприятливих екологічних умов: затверджено Концепцію національної екологічної політики на період до 2020 р.; прийнято Стратегію національної екологічної політики на період до 2020 р. Розробка індикативних систем, зокрема показників забезпечення сталого розвитку, розпочалася приблизно у 2003 р. із запровадженням планування стратегій розвитку регіонів. Проте у зв'язку з інтеграцією України в Європейське Співтовариство методологічне забезпечення зазнало суттєвих змін, які відбулись у 2015 р. Це пов'язано з прийняттям Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”, затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015 [8] (див. рис. 2.). Сьогодні, ключові засади Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” [8] визначено на основі роботи за чотирма напрямками (векторами):

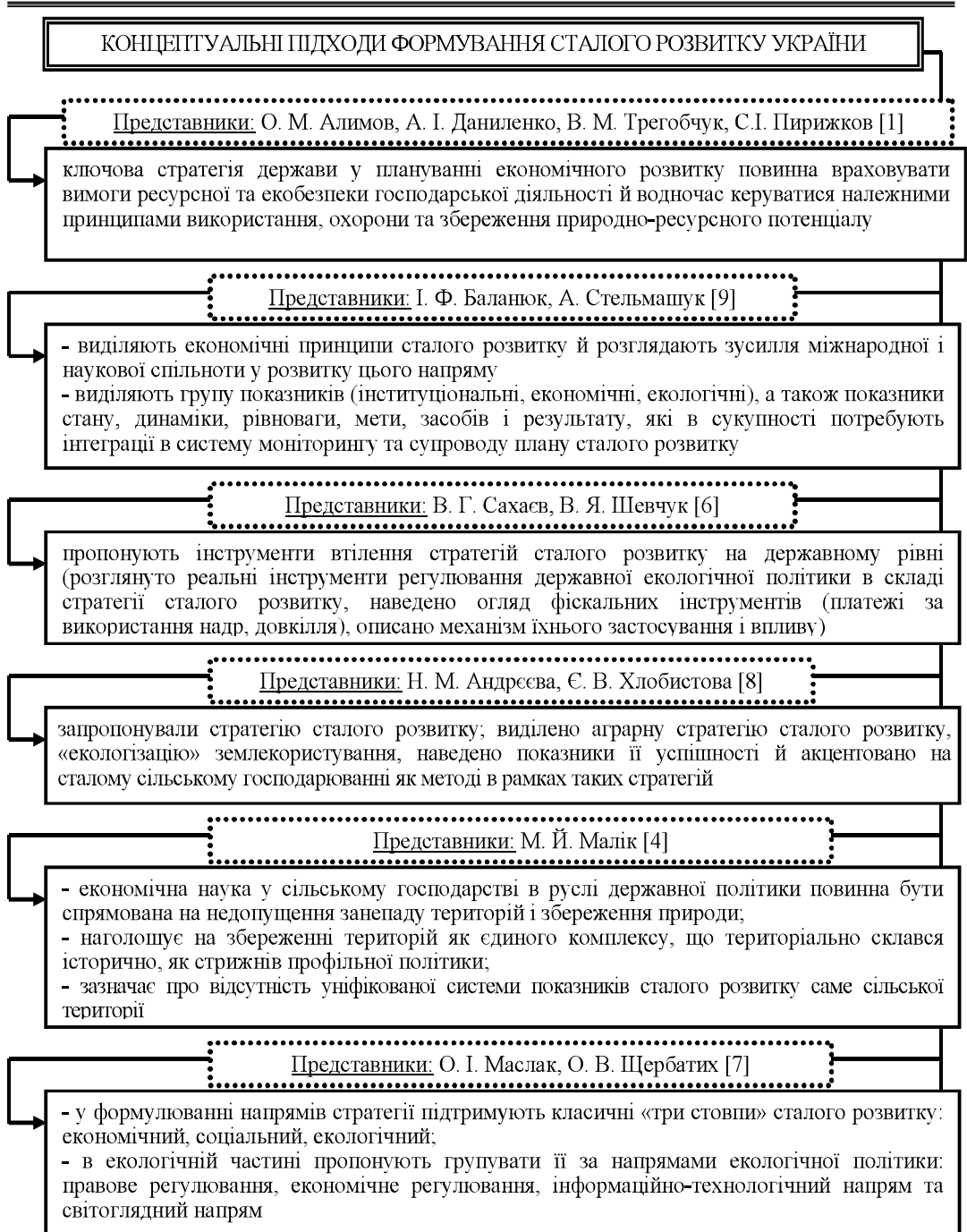

Рис. 1. Концептуальні підходи формування сталого розвитку в Україні*
* Складено автором за даними [1; 4; 6–9].

Рис. 2. Стратегічні засади державного регулювання сталим розвитком України*

* Складено автором.

I вектор. “Сталий розвиток держави (у т.ч. регіонів)”. Повинен забезпечити сталий розвиток держави (у тому числі регіонів) та проведення в ній структурних реформ, наслідком чого має стати підвищення стандартів життя. Цей напрям покликаний забезпечити стійке зростання економіки, зокрема, завдяки створенню сприятливих умов для ведення господарської діяльності та прозорої податкової системи.

II вектор. “Вектор відповідальності”. Складовою якого є сприяння територіальним громадам у самостійному вирішенні питань місцевого значення, бо такими діями вони, по-перше, зможуть забезпечити свій добробут, по-друге, нести відповідальність за розвиток усієї країни.

III вектор. “Вектор безпеки”. Цей напрям має кілька аспектів, оскільки йдеться як про зовнішню безпеку, так і про внутрішню. Гарантування зовнішньої безпеки – це здатність захистити цілісність і недоторканість кордонів держави та здатність забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Внутрішня безпека ґрунтується, перш за все, на належній діяльності судової системи, яка повинна функціонувати на засадах неупередженості та справедливості, а також на очищенні влади та протидії корупції. Вектор безпеки охоплює також безпеку життя та здоров'я людини, що потребує впровадження ефективної медицини, соціального захисту вразливих верств населення та безпечного стану довкілля. Це положення повною мірою відображає норми Конституції України, згідно з якими людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнані в Україні найвищою соціальною цінністю.

IV вектор. “Вектор гордості”. Повинен спонукати до того, щоб Україна посіла гідне місце серед провідних держав світу.

Державне регулювання сталим розвитком країни за допомогою виконання Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” передбачає перелік важливих реформ, які є великими за обсягом та сферами діяльності. Особливе значення для країни мають такі напрямки реформування, як : дерегуляція діяльності малого та середнього бізнесу (в тому числі в регіонах), реформа сільського господарства, земельна реформа, стимулювання залучення інвестицій, децентралізація та реформа державного управління, реформа регіональної політики та реформа місцевого самоврядування, розвиток туризму, екологізація виробництва та енергозбереження. Нормативно-правове забезпечення реалізації Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” [8] має відбуватися завдяки розробленню, затвердженню в передбаченому порядку та ефективній реалізації відповідних нормативно-правових актів, частина з яких уже ухвалена упродовж 2015 р., зокрема, були прийняті:

1. План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” у 2015 р. № 5/2015 від 12.01.2015 р. (метою є розробка щорічного плану заходів щодо реалізації Стратегії-2020, зокрема, впровадження в Україні європейських стандартів життя та вихід України на провідні економічні позиції у світі) [7].

2. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 р. № 391 від 18.06.2015 р. (основна мета створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС) [3].

3. Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО на 2015 р. № 238/2015 від 23.04.2015 р., Указ Президента “Прорішення Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. № 287/2015 р. від 26.05.2015 р. та “Про Стратегію національної безпеки України” (основними цілями цієї

програми є: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України; утвердження прав і свобод людини і громадянина) [9].

4. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 – 2017 роки” № 1699-VII від 14.10.2014 р. (мета – створення в Україні системи прийняття рішень щодо антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинників, які до неї призводять та формування суспільної підтримки у подоланні корупції) [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, концептуальні засади державного регулювання сталого розвитку країни полягають у гармонійному (збалансованому) розвитку економічної, соціальної (суспільної), екологічної та інституційної складових, що впроваджується шляхом розробки, затвердження та реалізації відповідних стратегічних та концептуальних нормативно-правових документів. Визначальним серед них в Україні, сьогодні є Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”, що повинна стати орієнтиром подальших планів дій для реалізації майбутніх реформ та перетворень, найперше наголосимо на векторі розвитку, який повинен забезпечити сталий розвиток держави (у тому числі регіонів) та проведення в ній структурних реформ, наслідком чого має стати підвищення стандартів життя та якості життя. Запровадження Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” є основою для впровадження в країні європейських стандартів життя та вихід України на провідні позиції у світі, проте, для ефективного досягнення наведених цілей необхідним є активне впровадження інших стратегічних документів у екологічній, інституційній та соціальній сферах (частина з яких іще не є розробленою, зокрема в соціальній сфері). Відповідно Стратегія-2020 повинна стати узагальноючою системою реформ та дій в Україні для забезпечення майбутніх перетворень. Інші нормативні акти, які прийняті з метою розвитку положень Стратегії, мають сприяти забезпеченню її впровадження в життя. Перспективними з точки зору подальших наукових досліджень можуть стати дослідження ефективності реалізації Стратегії сталого розвитку шляхом формування та виконання щорічних планів дій та заходів.

Список використаних джерел:

1. Алимов О. М., Даниленко А. І., Трегобчук В. М. та ін. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення / редкол.: С. І. Пирожков (відп. ред.) та ін.; НАН України. Об'єднаний ін-т економіки. Київ, 2005. 539 с.
2. Загальні вимоги до визначення результативних показників бюджетних програм № 1353/18648 від 27.12.2010 р. із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства фінансів № 553 від 15.06.2015 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248295032> (дата звернення: 01.10.2017).
3. Комплексна програма розвитку фінансового сектора України до 2020 р. № 391 від 18.06.2015 р. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=18563307 (дата звернення: 01.10.2017).
4. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 р. № 880-р. *Офіційний вісник України*. 2007. № 79. Ст. 2961.
5. Львов Д. С. Экономика развития. Москва: Экзамен, 2002. 512 с.
6. Малік М. Й. Сталий розвиток сільських територій: суть та оцінка. *Роль науки у підвищенні технологічного рівня і ефективності АПК України*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. 16–18 травня 2012 р. / редкол.: д.е.н., проф. В. А. Вергунов [та ін.]. Тернопіль: Крок, 2012. С. 21–24.
7. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/> (дата звернення: 01.10.2017).
8. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020”: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> (дата звернення: 01.10.2017).

9. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/19054> (дата звернення: 01.10.2017).
10. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки № 1699-VII від 14.10.2014 р. Закон України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1699-18> (дата звернення: 01.10.2017).
11. План заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” у 2015 р. № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 01.10.2017).
12. Сахаєв В. Г., Шевчук В. Я. Сталий розвиток і економіка природо відтворення / Центр дослідження сталого розвитку. Київ: Геопринт, 2004. 213 с.
13. Маслак О. І. та ін. Сталий розвиток національного господарства: еколого-економічна концепція / за заг. ред. О. І. Маслак; Кременчуц. нац. ун-т ім. М. Остроградського, каф. економіки. Кременчук: Щербатих О. В., 2014. – 241 с.
14. Андрєєва Н. М. та ін. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях / за наук. ред. Є. В. Хлобистова; Рада з вивчення продукт. сил НАН України, Ін-т ринку та екон.-екоп. досліджень НАН України, Сум. держ. ун-т [та ін.]. Сімферополь: Фенікс, 2010. 581 с.
15. Стельмашук А. Сталий розвиток економіки: сутність, проблеми, перспективи. *Стратегія і тактика сталого розвитку економіки України*: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. / редкол.: д-р екон. наук, проф. І. Ф. Баланюк [та ін.]; Кам'янець-Подільський держ. аграрно-техн. ун-т, м. Кам'янець-Подільський, 1–2 листоп. 2012 р. Тернопіль: Крок, 2012. С. 5–17.
16. Стратегія підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки затверджена розпорядженням КМУ № 662-р від 27.05.2015 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248295032> (дата звернення: 01.10.2017).
17. Стратегія реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 р. № 227-р від 18.3.2015 р. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248295032> (дата звернення: 01.10.2017).

Надійшла до редакції 18.10.2017 р.

УДК 352.07

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Гончаренко М. В.,

*к. держ. упр., доц., доцент кафедри економічної теорії та фінансів,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Стаття присвячена дослідженню чинних механізмів формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування та визначенню додаткових можливостей фінансового забезпечення об'єднаних територіальних громад в контексті проведення реформи децентралізації.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, об'єднані територіальні громади, власні доходи, міжбюджетні трансферти, цільова субвенція, додаткова дотація.

Goncharenko M. V.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of Economic Theory and Finance Department, KRI NAPA, Kharkiv*

MECHANISMS FOR FORMING FINANCIAL RESOURCES OF TERRITORIAL COMMUNITIES UNDER DECENTRALIZATION CONDITIONS

The paper is devoted to investigation of the existing mechanisms for forming financial resources of local governments and determining extra opportunities for financial support of associated territorial communities in the context of the decentralization reform.

Key words: decentralization, local government, associated territorial communities, own revenues, interbudgetary transfers, targeted subvention, supplementary grant.